

EXPULZAREA POPULAȚIEI ARMENEȘTI DIN BISTRIȚA CU OCAZIA EPIDEMIEI DE CIUMĂ DIN 1712

TEODOR GHIȚAN

Dezvoltarea istorică a orașelor noastre înregistrează adeseori în toponimia lor teritorială, nume de străzi sau cartiere ce purtau indicația îndeletnicirii populației sau a naționalităților ce le ocupau într-o fază istorică dată. Acest fenomen a fost destul de obișnuit atît în orașele noastre din Țara Veche, cît și în orașele Transilvaniei medievale. Clujul, Bistrița, Hunedoara ș.a. au mai păstrat încă în rețeaua lor de străzi, pînă nu de mult, denumiri specifice ca : Strada Ungurească, Cartierul Zlătarilor, Ulița armenilor sau armenească, etc.

Orașul Bistrița, oraș cu puternice tradiții medievale a păstrat pînă la al doilea război mondial denumirea de : Ulița Ungurească (azi Nicolae Titulescu) ; dar tot acest oraș odinioară avea printre străzile sale și așa numita „Strada Armenească“ ; deci un vechi nume purtat de o stradă principală a orașului, azi însă numele este dispărut iar în ultima vreme se mai numea „Strada Lemnelor“, iar după al doilea război mondial a luat denumirea de Str. Armatei Roșii (din centru și pînă la vechiul Consiliu popular județean).

Din cercetările întreprinse în vechea arhivă bistrițeană aflată azi la Arhivele Statului din Cluj, precum și dintr-un material bibliografic publicat, privitor la Bistrița medievală, voi reda un scurt episod din viața fostului oraș medieval al Bistriței, privind expulzarea brutală a populației armenești din cetatea Bistriței, cu ocazia unei epidemii de ciumă, izbucnită la începutul veacului al XVIII-lea, spre sfîrșitul perioadei mișcărilor răscoalei curuțe.

Armenii¹ sînt un popor cu o străveche civilizație și cultură a cărei origine merge înapoi pînă la vechii hitiți. Poporul armean, a-

¹ V. Mestugean, *Istoria Armenilor*, vol. I și II, 1923.

șezat în locul său de baștină pe coloana vertebrală a munților Taurus și Antitaurus, ca stat independent, cu frontiere foarte variabile în lungul istoriei sale furtunoase a luptat ani de-a rândul împotriva cetro-pitorilor ce s-au succedat, iar unii i-au și stăpinit: asiro-babiloni-enii, medo-perșii, grecii, bizantinii, arabii; iar prin secolul al XIII-lea ultimele rămășițe ale statului armean cilician independent, cad erod sub loviturile năvălitorilor tătari și apoi turci.

După dezmembrarea acestui ultim stat armean din Asia Mică, datorită neîncetatei persecuțiuni și atrocități ale prozeiților turci, majoritatea populației armenesti din Asia Mică va emigra spre cele mai îndepărtate țări ale lumii medievale².

După anul 1045, anul când armenii își părăsesc capitala lor, grupuri răzlețe de armeni încep să sosească și pe teritoriul țării noastre, dar majoritatea lor se așează masiv pe teritoriul Moldovei și Munteniei. După cucerirea Crimeii de către turci, domnii români îi primesc pe refugiații armeni cu brațele deschise, acordându-le privilegiu de a face comerț în cuprinsul țărilor lor, iar unora chiar și boierii, deoarece armenii s-au dovedit de multe ori aliați ai domnilor în lupta antiotomană.

Ocupațiile de căpetenie ale armenilor, atât în vechea Armenie cât și în Crimeea, precum și când au sosit în țările române au fost negustoria de vite, tăbăcăritul și pielăritul, țesutul covoarelor orientale, ocupații ce le-au adus întotdeauna o stare economică apreciabilă și care a fost adeseori invidiată de alte populații cu care armenii s-au întâlnit în concurență pe piața medievală. Unii dintre armenii așezați la noi au ocupat locuri importante în comerțul levantin, iar alții au ajuns chiar la domnia Moldovei, așa cum a fost *Ioan Vodă cel Cumplit* și mai târziu *Nicoară Potcoavă*. Alții, ca Mitropolitul *Antim Ivireanul*, tot de origine armeană, joacă un important rol cultural în țara noastră, organizând tipografia din Țara Românească cu meșteri aduși din Iveria.

După opinia marelui nostru istoric *Nicolae Iorga*³, elementului armenesc așezat în orașele noastre din Moldova și Muntenia și prin țirguri, i se datorește în mare parte învierea comerțului, a organizațiilor bresleșe, precum și legătura comerțului românesc cu cel levantin, comerț care era organizat de negustorii grecii, turci și armeni, așezați sau în trecere prin țările române.

Dar prezența populației armenesti printre noi nu este consensuată numai de fapte, documente și de evenimentele istorice, ci și de numeroase dovezi toponimice, care pînă în zilele noastre confirmă, prin denumiri de puncte topografice sau localități, denumirea armenilor care le-ar fi avut în posesie, chiar dacă ei ar fi dispărut între timp din acele locuri ce le păstrau amintirea. În denumirea unor localități din țara noastră se găsește nume de: Armeni, Arminiș precum și nume de

² Ibidem, vol. 11, p. 33—50.

³ N. Iorga, *Armenii și românii. O paralelă istorică. Anal. Acad. Rom. Seria II, Tom. XXXVI. Mem., Sect. Istorice, 1.*

familie ca : Armeanul, Ormanul, Örmény (la maghiari). Printre armenii sosiți mai târziu din Moldova în Transilvania, se găsesc multe nume adoptate de armeni în timpul conviețuirii lor cu moldovenii, ca : Vărzaru, Capdebo, Daibucat, Bogdan etc.

Aservirea tot mai mare a țărilor românești, deseale incursiuni și jafuri uneori chiar și persecuțiuni religioase ale unor domni moldoveni ca Ștefăniță, Duca Vodă și Dabija, determină o parte a populației armenesti din Moldova să emigreze în Ardeal, unde principii calvini se pare că ar fi fost mai indulgenți pe linie religioasă. Conflictuale pe plan religios în Moldova au pornit din motivul că armenii erau o sectă a ortodoxiei, fiind monofiziți gregorienii, o sectă a ortodoxiei din Asia Mică ce recunoștea ca părinte al bisericii numai pe Sf. Grigore cel Mare: deci gregorienii erau priviți ca eretici ai ortodoxiei.⁴

În Transilvania, grupurile mai importante de armeni s-au așezat în diferite localități, pe timpul lui Apafi I-ului și al II-lea care le dădu privilegiul de a se așeza în Transilvania în sate și târguri, cu posibilitatea de a exercita comerțul oriunde ar fi dorit.⁵

Metropola armenilor din Ardeal era Gherla, cu așezări principale și în Bistrița și Tîrnăveni, însă ei s-au așezat și prin alte localități ale Transilvaniei ca : Tg. Mureș, Frumoasa, Șimleul Silvaniei, Dej, Cluj, Sf. Gheorghe, Gheorghieni, Nicoleşti, Remetea, etc.⁶

În ce privește grupul de armeni așezați în Bistrița în acest timp, aceștia sosiră în oraș sub conducerea episcopului armeano-gregorian *Züifar Oglu Minas*, urmat apoi după cîțiva ani de episcopul catolic *Oxendius Verzerescu*⁷ (fig. 1), care determină pe armenii din Transilvania să treacă la „unire” cu biserica papală, în timpul împăratului Leopold I.

★
După mărturiile bistrițene confirmate de documente grupul de armeni așezați în Bistrița pe vremea lui Apafi I se pare că făcea parte

Fig. 1 — Episcopul catolic Oxendius Verzerescu.

4 V. Mestugean, *op. cit.* 11, p. 50—55.

5 *Ibidem*, 11, p. 40.

6 *Ibidem*, 11, p. 40—50.

7 *Ibidem*, 11, p. 40.

din elita armeană moldovenească ; aceasta o deducem și prin faptul că aici era instalat însăși episcopatul armenesc din Transilvania în acel timp, pînă cînd la anul 1712 se instalează în Gherla⁸.

La sosirea armenilor în Bistrița, orașul — cetate liber, regesc, era un centru comercial din nordul Transilvaniei, foarte prosper datorită înfloririi în secolele precedente a breslelor ce făceau un comerț intens atît cu Moldova cît și cu celelalte orașe ale Transilvaniei. Ceea ce a fost Brașovul și Sibiul pentru Țara Românească, se poate afirma pe bună dreptate că a fost Bistrița pentru Moldova⁹.

Bistrița, încă de la 1475, de cînd scapă de sub stăpînirea, feudală a Corvineștilor s-a bucurat în cadrul „națiunii săsești“ transilvănene de un statut orașenesc deosebit, specific orașelor medievale germane din apus, cu care orașe acesta ținea legături economice imitîndu-le gospodărirea interioară.

Tîrgovețimea orașenească și locuitorii țărani liberi ce populau satele din jur, erau și ei stratificați din punct de vedere social. Orașenii bistrițeni erau stratificați în *patricieni* și marea masă de *calfe și meșteșugari, ai cetății, iar a treia categorie socială era a mahalagiilor*, care consta din iobași fugiți din diferite părți ale regiunilor din jur și făceau servicii exterioare populației înstărite a cetății, (îngrijitori de vite, de ferme și de vii etc).

În afara orașului Bistrița se găseau două viciduri unul cu populație românească și celălalt cu populație săsească liberă compusă din țărani liberi, însă cu toate prevederile de egalitate acordate celor două comunități, totuși existau mari diferențieri de dări și de prestații stabilite către rege.

Conducerea politică și administrativă a orașului era în mîinile **patricienilor** bogați numiți **patres** dintre care se alegea adunarea celor 100 (centumviri) dintre care se alegea magistratul (consiliul de conducere) compus din **12 senatori**, în frunte cu **jucele primar** (judex primarius sau „birăul orașului“ sau numai „primar“.

În sînul păturilor orașenești, precum și între orașeni și țărănimea liberă din district, datorită măsurilor abuzive ale conducerii din epoca feudală, s-au ivit în mai multe rînduri conflicte de ordin economic și social, uneori de o intensitate mai mare, sau alteori cu efecte mai atenuate.

Odată cu așezarea armenilor în Bistrița, pe Str. Lemnelor (Holzgasse), bunăstarea acestora crescuse în curînd și în mod simțitor, căci armenii dezvoltaseră prelucrarea pieilor fine care propriu-zis concureau în calitate pe cele produse de breslașii pielari sași, fapt care va provoca conflicte de ordin economic pe piața Bistriței, și care conflicte s-au soldat cu un deznodămînt fatal pentru armeni, în timpul epidemiei de ciumă din anul 1712.

⁸ V. Mestugean, op. cit., II, p. 36.

⁹ Șt. Pascu, *Meșteșugurile din Transilvania în secolul al XV-lea* ; N. Iorga, *Documente din Arhiva Bistriței* ; V. Motogna, *Relațiile dintre Ardeal și Moldova și Țara Românească în sec. al XVI-lea*.

acu vel, elemoesima). În registrul de dări sint amintite trei văduve, dintre care una trăia din „milă” iar două erau croitorese.

Printre numele de botez sau de familie ale armenilor ce plăteau dări oraşului găsim o mulţime de nume specific armeneste (armeano-bizantine) ca: Andronic, Ahslan, Minas, Izsak, Agopşa, Persian, Múrat, Vartan etc., dar multe sint şi româneşti, desigur adoptate în timpul convietuirii lor cu moldovenii, ca: Popa, David, Mania, Mariştea, Lazar, Bogdan, Marcu, Iacob, Josan, Floarea, Dalbe, Drăghici, Nastur, Kirilă, etc. Cele trei văduve au tot nume româneşti: Marghiţa, Susana şi Ana. Găsim printre ele şi nume maghiarizate ca: Miklos, Janos, Sandor, Gergel, Kirkos, Izskutz, Biró, etc. Găsim şi nume slavizate ca: Babic, Ivan, Koina, Manik, etc., nume influenţate probabil tot de regiunile prin care au trecut cindva.

La începutul veacului al XVII-lea¹¹, şi prima decadă a veacului al XVIII-lea, Transilvania şi Ungaria au fost bintuite de războaie, epidemii, de ciumă şi foamete, de care n-a fost scutită nici regiunea Bistriţei.

Din cauza bunei stări economice a saşilor bistriţeni, oraşul şi regiunea satelor aparţinătoare ei, erau obiectivul celor două partide politice ce-şi disputau puterea în Transilvania (partida filoturcă şi cea filoaustriacă).

Îndeosebi la începutul veacului al XVIII-lea, datorită mişcărilor revoluţionare ale curuţilor, ţinutul Bistriţei a avut mult de suferit datorită mişcărilor continui de trupe din acest ţinut, al jafurilor şi rechiziţiilor forţate, astfel că în decurs de un deceniu populaţia ţinutului era complet pauperizată apărind şi foametea cu epidemiile ce le însoţeau urmînd şi fuga populaţiei spre Moldova¹².

Situaţia grea la care ajunsese atît populaţia din ţinut cît şi cea armeană îndeosebi, se desprinde dintr-un document bistriţean, emanat din septembrie 1705 de la generalul Rabutin, probabil ca răspuns la plîngerile făcute de populaţia armeană, prin care acesta porunceşte judeului primar al Bistriţei să fie mai îngăduitor cu impunerile prea exagerate stabilite în sarcina armenilor bistriţeni. În încheiere, generalul recomandă bistriţenilor să amîie taxele şi impozitele stabilite în sarcina acestora, pînă vor veni timpuri mai favorabile¹³.

Ciuma, care în această decadă bintuise mai mult în Ungaria şi restul Transilvaniei, între 1708 şi 1710, nu atinse pînă în anul 1712 ţinutul Bistriţei, deoarece „circumspecţii” saşi avînd o tristă experienţă — cea a ciumei din vremea lui Basta din anul 1601—1603, cînd ştiau cît de crunt a fost lovită populaţia regiunii Bistriţei, se luaseră de către magistrat şi serviciul sanitar al oraşului severe măsuri de evitare a epidemiilor, dar cu toate acestea prin luna septembrie a anului 1712,

11 T.Ghiţan, *Ciuma din timpul lui Basta în Bistriţa şi regiunile învecinate*, în *Contribuţii la istoria medicinei în R.P.R.*, Bucureşti, Editura Medicală, 1955 p. 284—304.

12 V. Şotropa, *Urme din timpul curuţilor*, Arhiva Someşană, Năsăud, nr. 17 p. 127—128.

13 Ibidem, op. cit. p. 128.

vor apare totuși primele cazuri de ciumă și în Bistrița și după un timp și în regiunea ei, epidemie care va dura câteva luni, lăsînd urme dintre care unele vor lovi din punct de vedere economic și social și populația armeană bistrițeană.

Nenorocirea populației armenesti a constat tocmai în apariția primelor cazuri de ciumă din septembrie 1712, în casa unui armean Cristea (Hristea), ce locuia pe strada Armenească (Holtzgasse), căzînd victimă ciumei doi membrii din familia sa. Conducerea orașului fiind imediat sesizată de către organele sanitare de acest caz și de apariția ciumei în cetate, a luat cele mai severe măsuri de izolare a locuinței lui Cristea, cum se făcea în asemenea cazuri, iar restul familiei fu evacuată și izolată de restul populației într-un lazaret de ciumați, undeva în afara zidurilor cetății, într-o casă de peste Podul Budacului. După câteva zile au mai decedat încă doi copii dintr-o familie de armeni, iar bătrînul Cristea între timp moare în lazaretul de ciumați. Răspîndindu-se vestea primelor cazuri de ciumă, panica cuprinde autoritățile și masele de cetățeni ai Bistriței, care sînt convinse că „ciuma a pătruns în cetate“ și-și cere acum victimele ei. Conducerea orașului, dîndu-și seama că ciuma ar fi apărut și în alte familii armenesti, la vocile dușmănoase ale celor intrați „în spaima morții“, au început acuzele dușmănoase la adresa armenilor, în deosebi din rîndurile breslașilor.

În curînd conducerea orașului, la presiunea staroștilor de breaslă din adunarea celor 100, țînură sfat și hotărîră în mare taină, să alunge populația armeană din oraș, aducînd unele argumente de ordin sanitar care amenințau sănătatea publică bistrițeană.

Pentru evacuare se fixase de către conducerea orașului timpul de 24 ore. Această hotărîre se luase și cu sprijinul organelor militare ce cantonau în acel timp prin satele din jur. Această hotărîre brutală și inumană luată de conducerea politico-administrativă, reprezentată de către „patriciat“, de către staroștii de breaslă, a fost dusă la îndeplinire cu ostilă repeziciune, deoarece socoteau că numai cu această ocazie, invocînd măsurile generale de carantină, va fi momentul pentru a se scăpa de concurenți primejdioși pe linie economică.

După izvoare armenesti¹⁴ deși momentul cînd trebuia să înceapă intimidarea și forțarea populației armenesti să plece a fost păstrat în secret, armenii prin legăturile lor de prietenie dintre un tînăr sas și o armeană, s-au divulgat intențiile conducerii orașului, astfel că armenii s-au pregătit să reziste acestui act abuziv al magistratului, baricadîndu-se în casele lor de pe str. Lemnelor și refuzînd somațiile de evacuare a orășenilor sași, care se adunaseră pe această stradă înarmați, pregătiți pentru a-i evacua pe armeni din casele lor.

Cîtva timp armenii rezistară atacurilor asupra locuințelor lor, respingînd pe agresori cu bolovani, obiecte casnice, etc. Primul atac s-a

14 M. Bartelmäs, Die Ausweisung der Armenier aus Bistritz in Folge der Pest im Jahre 1712. In Bistritzer Gymn. Programm, 1896/97, p. 3—17.

soldat cu cițiva răniți din partea atacatorilor, apoi au început tratative între cele două tabere gata de a relua lupta, în sfârșit la lăsarea seriei orășenii agresivi se retraseră, dar revin a doua zi și somează populația ce rezista în case să plece imediat din oraș, întrucât prin introducerea ciumei în cetate de către armeni, această situație amenință viața tuturor cetățenilor orașului. În această zi armenii fiind intimidați, după un scurt consiliu al conducerii comunității, acceptară evacuarea la Gherla dar să li se pună la dispoziție mijloace de transport date de oraș și district, pentru ca armenii să-și poată evacua în liniște avutul lor mobil. Majoritatea armenilor s-au hotărât să plece la Gherla, însă unele familii au preferat să se așeze în satele de pe Valea Birgăului și în alte localități ale Transilvaniei.

Din izvoarele istorice sășești bistrițene, ciuma a bintuit în cetate și în jur câteva luni, pînă prin luna decembrie 1712, făcînd victime în total 120 de vieți dintre armeni, sași și români din întregul district. Cîteva cazuri de ciumă au apărut chiar și printre soldații ce cantonau prin satele districtului Bistriței.

Tot din izvoare sășești bistrițene (Bartelmäs), cu ocazia evacuării armenilor bistrițeni au plecat din cetatea Bistriței 73 de familii a circa 231 de persoane, care și-au părăsit circa 99 de locuințe în majoritatea lor de pe „Holtzgasse”. Comunitatea bistrițeană, după documentele timpului, încasa de la populația armenescă anual circa 1544 de florini, o sumă destul de apreciabilă în acele timpuri. (Bartelmäs).

Îndată după evacuarea armenilor la Gherla și în alte localități, au plecat spre Sibiu și Viena protestele comunității armenesti evacuate, arătînd în memoriile trimise, abuzul magistratului și ale organelor militare părtașe la acest act abuziv și inuman. De asemenea s-au solicitat în memoriile înaintate și cuvenitele despăgubiri provocate de această evacuare forțată, în care armenii au trebuit să-și plătească și transportul făcut de căruțașii sași.

În fruntea delegației care a prezentat plingerile armenilor bistrițeni se afla însuși episcopul lor armeano-catolic Oxendius Verzerescu, dar bineînțeles armenii n-au primit decît compătimiri din partea curții vieneze, recomandări de liniștirea spiritelor față de stăpînire și promisiuni solemne că li se va da satisfacție. Dar conducerea orașului a avut grijă cu sprijinul armatei austriece — ca toate intervențiile armenesti să fie contracarate la timp. Comandantul unui regiment austriac, contele de Walenstein cantonat în Dumitra Mare, și cu 4 căpitani tot de aici, în luna decembrie au dat și ei declarații favorabile conducerii orașului, prin care și ei au acuzat pe armeni de apariția ciumei adusă în cetate, justificînd ca dreaptă măsura sașilor de a evacua populația armenescă, care adusesese ciuma în cetate și deci măsurile excepționale de ordin sanitar justificau după militari această măsură ca „necesară”. Militarii au mai motivat și mai tîrziu cu acuza

că de la aceste familii infectate s-au îmbolnăvit populația săsească și chiar militarii cantonați în district, deci evacuarea ar fi justificată ca o măsură extremă de poliție sanitară, făcută în scopuri obștești.¹⁶

Conducerea orașului se mai baza și pe sprijinul comandamentului suprem austriac al trupelor din Transilvania — generalul Steinville care la începutul anului 1713, după încetarea ciumei, asigura printr-o scrisoare, adresată judeului orașului Klein, că în conflictul deschis privind evacuarea armenilor din Bistrița, va da tot sprijinul cauzei și intereselor orașului în fața Curții aulice din Viena.

Episcopul armean Verzerescu, care în acest conflict a avut un mare rol, văzînd că protestele sale înaintate curții vieneze se soldează cu promisiuni și compătiri ineficiente, la 22 oct. 1712, adresa un vehement protest magistratului bistrițean, acuzînd conducerea orașului că a comis un mare act de nedreptate și violență din punct de vedere social uman, care nu-și mai poate găsi asemănare istorică decît „în alungarea din Egipt a poporului lui Izrael”. Verzerescu în protestul său către magistrat demasca conducerea orașului, care era reprezentanta intereselor materiale ale breslașilor cetății și care a inventat un motiv sanitar excepțional ca să poată să scape de armenii din cetate. Episcopul mai învoacă pe lîngă acestea și ura religioasă și inumană a acestor breslași față de religia armenilor.

Dar, cu toate protestele făcute la Viena și la guvernul Transilvaniei, pentru a obține revenirea de la această măsură abuzivă, cauza armenilor a rămas pierdută, iar despăgubiri materiale nu au primit din partea oficialității bistrițene. Populația Gherlei s-a înmulțit de la această evacuare, iar localitatea a evoluat spre un oraș comercial.

Analizînd în lumina concepției materialismului istoric acest episod brutal al evacuării forțate a armenilor din Bistrița, ne dăm seama că în afară de argumentul religios, argumentul reprezentat de interesele materiale de breslă, adică interesele economice, au fost principala cauză a evacuării. Motivul excepțional sanitar invocat ca argument esențial pentru acoperirea actului inuman de evacuare forțată a fost numai o mască a adevăratului motiv, scăparea breslașilor sași de concurența serioasă pe piața comercială făcută de armeni.

Motivul infectării orașului de către armeni nu poate sta în picioare deoarece chiar dacă ciurma ar fi izbucnit în cetate între armeni, acești primi infectați după dispozițiile sanitare puteau fi evacuați și izolați în lazarete, aplicîndu-se măsuri severe de izolare și tratament a celor infectați. A evacua o întreagă populație în timpul unei epidemii de ciumă, nu numai că era un act inuman, dar era chiar și pericolul din punct de vedere sanitar căci această evacuare masivă putea să pericliteze situația sanitară a altor regiuni unde s-au dus acești evacuați, deci această măsură era inadmisibilă din punct de vedere sanitar. De asemenea bistrițenii nu au utilizat nici un medic civil sau militar pentru a-și justifica evacuarea ordonată din punct de vedere sa-

16 Szongot K. Szamosujváros Monográfia, în „Armenia” Gherla 1899, nr. 5, p. 141—147.

nitari. Ei s-au justificat numai din declarațiile a 4 căpitani care nu erau doctori, ci erau favorabili intereselor magistratului.

Admițind că totuși ciuma a fost adevăratul motiv al evacuării armenilor — pentru a face o izolare masivă a populației orășenești, cum se explică faptul că după încetarea totală a epidemiei, populația armenescă nu a mai fost rechemată la fostele locuințe.

Cele două târgovețimi bistrițene săsească și armenescă se concureau de cîteva decenii pe piața internă a orașului și a Transilvaniei medievale. Interesele strîmte de breaslă ale bistrițenilor în frunte cu magistratul cetății ce reprezenta interesele acestora, au fost forța motrică ce a dus la dezlănțuirea conflictului social pe care l-am prezentat în desfășurarea sa și cu toate consecințele lui.

Tîrgovețimea bistrițeană avînd în mîinile sale puterea politică și administrativă a orașului, profitînd de o conjunctură favorabilă intereselor ei și sprijinită de armată a reușit să evacueze pentru totdeauna populația armenescă din Bistrița.

L'EXPULSION DE LA POPULATION ARMENIENNE DE BISTRIȚA À L'OCCASION DE L'ÉPIDÉMIE DE PESTE DE 1712

RÉSUMÉ

Sous la domination d'Apafi à Bistrița une population arménienne assez nombreuse s'est établie, qui ont quitté la Moldavie à cause de l'incertitude politique et de la persécution religieuse à laquelle se sont livrés quelques uns des seigneurs.

L'arrivée de ce groupe arménien à Bistrița les larges privilèges artisans et commerciaux donnés aux Arméniens par les princes calvins de la Transylvanie, ont inquieté, mécontenté les patriciens allemands de Bistrița.

En 1712 le patriciat allemand à l'aide tacite des autorités militaires habzburgiques a réussi, par une mesure brutale — employant le prétexte de l'éclat de la peste dans une famille arménienne — à écarter la concurrence des artisans et négociants arméniens de Bistrița, en expulsant la communauté arménienne à Gherla.

Toutes les protestations des Arméniens présentées à Vienne sont restées — sans aucun résultat.

Légende des figures

Fig. 1. — L'évêque catholique Ox. Verzerescu.